

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəblər üçün, gülən üzlər üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

CİNAYƏT VƏ CƏZA

FYODOR DOSTOYEVSKI

Rus dilindən tərcümə:

Beydulla Musayev

Koordinator:	Amin
Tərcüməçi:	Beydulla MUSAYEV
Redaktor:	Fərid HÜSEYN
Korrektor:	Flora ƏLİYEVƏ
Tərtibatçı:	Zülfə XƏLİLOV
Art direktor:	Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ
Dizayner:	Bayram QAFAROV

Фёдор Михайлович Достоевский
ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ

Fyodor Mixayloviç Dostoyevski
SİNAYƏT VƏ SƏZƏ

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2021, 672 səh.

© "Русский вестник" jurnalı / 1866

© Parlaq İmzalar MMC / 2021

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 107
Klassiklər seriyası | 16

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: "Şərq-Qərb" ASC
Çap tarixi: 15.10.2021
Sifariş: 2132

Fyodor Dostoyevski 1821-ci il noyabrın 11-də Moskvada anadan olub. Dostoyevski uşaq yaşlarından Puşkin, Qöte və Servantesin əsərləri ilə tanış olub. 1846-cı ildə ilk romanını – “Yoxsul insanlar”ı yazıb. Bu roman haqqında dövrün məşhur tənqidçisi Belinski müsbət fikirlər səsləndirib. Amma növbəti romanları ədəbi ictimaiyyət tərəfindən bir o qədər də bəyənilməyib. 1849-cu ildə hakimiyyət əleyhinə fəaliyyət göstərdiyinə görə Sibirə sürgün olunub.

Yazıçıya dünya şöhrəti gətirən əsəri – “Cinayət və cəza” 1866-cı ildə çap olunub. Bunun ardınca “İdiot” (1869) və “Şeytanlar” (1872) romanlarını yazıb. Böyük yazıçı sonuncu romanı “Karamazov qardaşları”nı 1880-ci ildə tamamlayıb.

Dostoyevski, demək olar, bütün həyatı boyu ruhi böhrandan çıxıb bilməyib, daim borclu olduğu insanlar tərəfindən sıxışdırılıb. Dünya ədəbiyyatının böyük klassiki 1881-ci il fevralın 9-da vəfat edib.

Beydulla Musayev 1907-ci il avqustun 10-da Azərbaycanın Ucar şəhərində anadan olub. İbtidai təhsilini Ucarda alıb, Bakıda M. Ə. Sabir adına Pedaqoji Texnikumu bitirib.

Moskva Dövlət Universitetinin Ədəbiyyat fakültəsində təhsilini davam etdirərkən tərcüməçilik sənəti ilə yaxından maraqlanmağa başlayıb. Sonralar Bakıda Pedaqoji Texnikumda ədəbiyyat müəllimi, “Ədəbiyyat qəzeti”ndə şöbə müdiri və məsul katib, eyni zamanda bədii ədəbiyyat şöbəsində tərcüməçi və redaktor vəzifələrində çalışıb. 30-a yaxın kitabı, o cümlədən dünya ədəbiyyatı klassiklərinin onlarla əsərini rus dilindən Azərbaycan dilinə çevirib. Tərcümə etdiyi əsərlərdən bəziləri: “Üç müşkətyor” (A. Düma), “Səfillər” (V. Hüqo), “Dekameron” (C. Bokaçço), “Spartak” (R. Covanyoli).

B. Musayev 1979-cu il iyun ayının 23-də Bakıda vəfat edib.

Mündəricat

Birinci Hissə _____	9
İkinci Hissə _____	113
Üçüncü Hissə _____	241
Dördüncü Hissə _____	345
Beşinci Hissə _____	442
Altıncı Hissə _____	536
Epiloq _____	650

BİRİNCİ HİSSƏ

I

İyulun əvvəlində, axşam-tərəfi cavan oğlan S. dalanında kirayənişinlərin qaldığı yığcam otağından çıxıb, ağır-ağır, qərsiz halda K. körpüsünə sarı üz tutdu; havasa yaman isti idi.

O, pilləkənlərdən enəndə mənzil sahibəsinin gözündən məharətlə yayına bilməmişdi. Onun otağı beşmərtəbəli, hündür bir evin taxtapuşu altında idi və bura otaqdan çox şka-fa oxşayırdı. O bu otağı elə şərtlə kirayələmişdi ki, mənzilin sahibəsi onun üçün həm nahar hazırlamalı, həm də yır-yığış işlərinə kömək etməli idi. Ev sahibəsinin mənzili isə bir mərtəbə aşağıda yerləşirdi; beləcə cavan oğlan hər dəfə küçəyə çıxmaq istəyəndə mütləq ev sahibəsinin mətbəxinin önündən keçməli idi, mətbəxin qapısı isə çox vaxt taybatay açıq olurdu. O, həmişə buradan keçəndə bir az qorxur, özünü sıxır və bu halından utanaraq üz-gözünü turşudurdu. O, kirayə haqqını çoxdandır ki, verməmişdi, buna görə də ev sahibəsiylə rastlaşmaqdan çəkinirdi.

Əslində, o nə bu qədər qorxaq, nə də gözüqırıq idi, hətta, əksinə, son vaxtlarda acıqlı və gərgin idi – onun bu vəziyyəti ipoxondriya xəstəliyinin əlamətinə bənzəyirdi. O, həmişə fikirli və dalğın olurdu, heç kəsə qaynayıb-qarışmır,

buna görə də sadəcə mənzil sahibəsinə deyil, başqalarına da rast gəlməkdən qorxurdu. Yoxsulluq onu lap əldən salmışdı; lakin keçirdiyi sıxıntılı günlər son vaxtlarda onu yaman bezdirmişdi. Ən zəruri işlərə belə əli yatmırdı, heç nə eləməyə həvəsi yox idi. Mənzil sahibəsi onun haqqında hər nə qədər bədgüman olsa da, əslində, bu cavan oğlan ondan çəkinib-eləməirdi. Ancaq pilləkənin başında dayanıb, mənzil sahibəsinin ona dəxli olmayan giley-güzarına qulaq yoldaşlığı etmək, onun mənzil kirayəsini istəyərkən özünə əl qatmasını görmək, hədə-qorxusunu, şikayətini eşitmək, bütün bunlar azmış kimi, ondan yaxasını qurtarmaq üçün əl-ayağa düşmək, üzr istəmək, yalan demək onun lap zəhləsini tökmüşdü; yaxşısı bu idi ki, onun gözünə görünməmək üçün pilləkəndən pişik kimi sivişib əkilsin.

Lakin bu dəfə küçəyə çıxanda mənzil sahibəsinə rast gəlməkdən ehtiyatlanması hətta onun özünə də təəccüblü gəldi. O, qərribə şəkildə gülümsəyərək düşündü: “Bir gör özümü nə günə salıram, özü də belə boş bir şeydən qorxuram... Hə!.. Bəli... Hər şey adamın öz əlindədir, ancaq adam nəyinsə yanından əhəmiyyət vermədən keçirsə, deməli, bunu qorxduğu üçün edir... Bu, sübuta ehtiyacı olmayan bir həqiqətdir... İnsanlar ən çox nədən qorxurlar? Bu çox maraqlı sualdır. İnsanlar ən çox atacaqları qeyri-adi addımlardan, söyləyəcəkləri fərqli fikirlərdən qorxurlar... Amma mən yaman çox danışıram ha... Çox danışdığım üçün də əlimi ağdan qaraya vurmuram. Deyəsən, elə fəaliyyətsiz olduğuma görə də çox danışıram. Bir aydır ki, mən günlərlə küncdə uzanıb, boş-boş şeylər haqqında düşündüyüm üçün... belə heyvərəliyə öyrəşmişəm... Yaxşı, indi mən hansı məqsədin dalınca gedirəm? Mənim əlimdən iş gələrmə? Məgər bu, ciddi məqsəddir? Heç ciddi-zad da deyil. Elə-belə, fikrən özümü əyləndirirəm; bu, oyuncaqdır! Hə, doğrudan da, oyuncaqdır!”

Bayır yaman isti, həm də bürkü idi; küçədə adam çox idi; hər yanda əhəng, taxta-şalban, kərpic, toz-torpaq gö-

rünür, yaya xas üfunət duyulurdu; yaylağa getməyə imkanı olmayan peterburqlular bu üfunətə yaxşı öyrəncəlidirlər; bütün bu şeylər onsuz da əsəbləri pozulmuş bu cavana lap pis təsir edirdi. Şəhərin bu hissəsində xüsusən hər addımda rast gəlinən pivəxanalardan qalxan üfunət, iş günü olsa da, hər addımda sərxoş adamların gözə dəyməsi insanın ürəyini sıyırın bu kədərli mənzərəni tamamlayırdı. Bir anda bu gəncin üzündə dərin bir ikrah ifadəsi yarandı. Yeri gəlmişkən, bu oğlan yaman yaraşıqlıydı: gözəl qara gözləri, tünd-sarı saçları vardı; boyu ortaboylu adamdan hündürdü; bədənə arıq və biçimli idi. Az sonra o, dərin fikrə daldı. Hətta daha doğrusunu desək, elə bil yuxuya gedərək özünü unutdu; o gedirdi, lakin ətrafındakı şeyləri görmür, heç görmək də istəmirdi. O öz-özü ilə danışmağa vərmiş etdiyi üçün arabir nəsə mızıldanırdı, bayaq o özü də çox danışmağını boynuna almışdı. İndi o, arabir fikirlərinin bir-birinə qarışdığını, həm də bədəninin gücdən düşdüyünü anlayırdı: iki gün idi ki, dilinə heç nə dəymirdi.

O elə pis geyinmişdi ki, hətta bu cür əyin-başa adət etmiş adam da günün günorta çağı belə cır-cındırda bayıra çıxmağa utanardı. Lakin bura şəhərin elə məhəlləsi idi ki, bu yerdə belə geyim heç kəsi təəccübləndirməzdi. Sennaya meydanının yaxın olması, müəssisələrin çoxluğu, əhəlinin Peterburqun mərkəzindəki küçə və dalanlarda hədsiz sıx yaşamasından dolayı burada qəribə adamlar göz qamaşdırırdı. Ona görə də fərqli bir adamın görünməyi heç kimi təəccübləndirmirdi. Lakin bu gəncin qəlbində böyük kin və nifrət vardı. O nə qədər vasvası və tələbkar olsa da, bu xarakteri bəzən bir gənc tələbkarlığını aşısa da, belə cır-cındırla küçəyə çıxmaqdan qəti xəcalət çəkmirdi. Lakin küçədə tanış adamlarla, yaxud rast gəlmək istəmədiyi əvvəlki yoldaşları ilə qarşılaşsaydı, o, əlbəttə, utanardı... Bu zaman küçə ilə yekə at qoşulmuş iri arabada sərxoş aparırdılar; araba bu cavan oğlanın yanından keçəndə həmin sərxoş qəfildən çığırnı dedi: “Ey, ay alman şlyapaçısı!” və əli ilə

onu göstərərək səsi gəldikcə bağırırdı; cavan oğlan bunu eşidəndə birdən dayanıb əsəbi halda öz şlyapasından yapışdı. Onun şlyapası hündür, girdə Simmerman şlyapası idi; lakin o çox nimdaş idi, rəngi bozarmış, ora-burası deşilmişdi, üstü ləkəli idi, kənarları isə yox idi və çox yöndəmsiz şəkildə yana qatlanmışdı. Lakin bu cavan oğlanı xəcalət deyil, tamamilə başqa bir duyğu bürüdü, sanki onu qorxu çulğadı.

O, karıxmış halda mızıldandı: “Mən bunu bilirdim! Mən elə belə də güman edirdim! Bu hər şeydən pisdir! Bax belə yersiz söz-söhbət, belə mənasız, xırda məsələ hər şeyi başayaq edə bilər! Bəli, bu şlyapa həddindən artıq nəzərə çarpır... Yöndəmsiz şlyapadır, ona görə də gözə batır... Mənim əynimdəki cır-cındıra mütləq furajka¹ lazımdır, qoy lap nimdaş olsun, hər halda, bu yöndəmsizdən yaxşıdır! Heç kəs başına belə şlyapa qoymur; lap bir verstlikdən gözə girir, yadda qalır... Əsas məsələ budur ki, yadda qalır, nəticədə bu da meşşanlığa bir sübut sayılar... Nə iş görsən, gərək elə eləyəsən ki, mümkün qədər gözə çarpmayasan... Əsas da elə xırda məsələlərdir, xırda məsələlər... Bax bu xırda məsələlər həmişə adamın evini yıxır, hər şeyi məhv edir...”

O, çox uzağa getməyəcəkdi; hətta yaşadığı evin darvasından oraya neçə addım olduğunu da bilirdi: düz yeddi yüz otuz addım idi! Bir dəfə o xəyala dalarkən addımlarını saymışdı. O zaman hələ heç özü də fikrindən keçirdiklərinə inanmırdı, ancaq bu xəyalın yersiz, lakin adamı yoldan çıxaran təkidiylə özünü ələ ala bilmirdi. İndi həmin hadisənin üstündən bir ay keçmişdi, o isə həmin məsələyə başqa cür baxmağa başlamışdı, zəifliyi və tərəddüdləri nəticəsində öz-özünü hövsələdən çıxaran sözlər söyləsə də, bu “yersiz” xəyalı qeyri-ixtiyari vacib məsələ hesab etməyə öyrəşmişdi, ancaq hələ də öz-özünə inanmırdı. O hətta indi bu

---

¹ Furajka – qabaq tərəfində günlüyü olan baş geyimi – Tərc.

işi bir balaca sınaqdan keçirməyə başlamışdı, buna görə də hər keçən dəqiqə həyəcanı birə-beş artırdı.

O, ürəyi döyünə-döyünə, bədəni əsəbdən titrəyə-titrəyə nəhəng bir evə yaxınlaşdı; evin arxası kanala, qarşısı isə N. küçəsinə baxırdı. Bu ev başdan-başa kiçik mənzillərdən ibarət idi: burada cürbəcür sənət sahibləri: dərzilər, çilincərlər, aşpaz xanımlar, almanlar, bədənlerini satmaqla dolanan qızlar, xırda məmurlar və sairə yaşayırdılar. Evə gəlib-gedənlər evin hər iki darvazasından və həyətidən girib-çıxırdılar. Burada iki-üç dalandar vardı. Cavan adam bu dalandarlardan heç birinə rast gəlmədiyinə sevinib dərhal darvazadan sivişərək özünü sağ tərəfdəki pilləkənə yetirdi. Pilləkən qaranlıq və dar idi; bunu o, çoxdan öyrənmişdi, bilirdi və belə bir qarışıqlıq onun xoşuna gəlirdi: bu cür qaranlıq yerdə sizinlə maraqlanan adam isə təhlükəli sayılmaz. O, dördüncü mərtəbəyə qalxarkən qeyri-ixtiyari düşündü: “Mən ki indi belə qorxuram, bəs onda fürsət tapıb, doğrudan da, əsl məqsədimə çatanda necə olacaq?..” Əsgərliyi bitirmiş, indi isə hamballıq edən bir neçə adam cavan oğlanın yolunu kəsdi: onlar mənzildən mebel çıxarırdılar. O, əvvəlcədən də bilirdi ki, bu mənzildə ailəli alman məmuru yaşayır. “Deməli, bu alman indi buradan köçür, onda dördüncü mərtəbədə, bu pilləkənin başında bir müddət ancaq o qarı yaşayacaq, digər mənzilsə boş olacaq. Bu yaxşı oldu... Hər ehtimala qarşı...” – deyərək düşündü və qapının zəngini basdı. Zəngin səsi zəif eşidildi, sanki o, misdən yox, tənəkədən idi. Belə binaların kiçik mənzillərində zənglərin çoxu belə olur. Zəngin necə səsləndiyi yadırdan çıxmışdı, buna görə də bu qəribə səs elə bil birdən yadına nəsə saldı və onun təsəvvüründə hansısa fikri aydınca canlandırdı... O, bərk diksindi: bu dəfə onun əsəbləri yaman zəifləmişdi. Bir az sonra qapı az-maz açıldı: mənzil sahibəsi qapının arasından şübhə ilə ona baxırdı – qaranlıqda yalnız onun parıldayan gözləri görünürdü... Lakin pilləkəndə çoxlu adam görüb ürəkləndi, qapını tamam açdı.

Cavan oğlan arakəsməli, qaranlıq dəhlizə girdi: arakəsmənin o biri tərəfində yığcam mətbəx vardı. Qarı içəri girən adamın qabağında kırımışca durub, sualedici nəzərlərlə ona baxdı. Bu çox cılız, anıq qarı idi; altmış yaşı olardı; iti, zəhmli baxışları, sivri, balaca burnu vardı; başıaçıq idi, çalşmış açıq-sarışın saçına bəs qədər yağ sürtmüşdü. Toyuq qıçına oxşayan nazik, uzun boynuna cındır bir flanel¹ parça sarınmışdı; hava isti olsa da, çiyinlərinə rəngi solmuş, yırtıq xəz canlıq atmışdı. Qarı tez-tez öskürür və niqqıldayırdı; yəqin, cavan oğlan ona nəşə şübhəli nəzərlərlə baxmışdı, çünki qarının gözlərində birdən bayaqkı şübhə təzədən sezildi.

Cavan oğlan nəzakətli davranmağın vacibliyini xatırlayaraq azca baş əyib tələsik mızıldandı:

– Raskolnikovam, tələbəyəm, bir ay əvvəl sizin yanınıza gəlmişdim.

Qarı yenə də sualedici nəzərlərini onun üzündən ayırmayaraq aydın tərzdə dedi:

– Yadımdadır, sizin bura gəldiyiniz çox yaxşı yadımdadır.

Raskolnikov özünü bir az itirdi, qarının şübhələnməsinə təəccüblənərək sözünə davam etdi:

– Bəli... yenə də elə iş üçün gəlmişəm...

Sonra Raskolnikov özünü güclə ələ alaraq dedi: “Bəlkə də, o həmişə belə olub, sadəcə mən əvvəllər bunu duymamışam...”

Qarı dayanıb, sanki fikrə getdi, sonra kənara çəkilib otağın qarısını göstərərək, qonağı qabağa buraxıb dedi:

– Keçin, əziz insan.

Raskolnikov sarı divar kağızı çəkilmiş və ətirşah dibçəkləri qoyulmuş pəncərələrindən kisəyi² pərdə asılmış kiçik otağa girdi; batan günəşin işığı içəri düşüb otağı yaxşıca

---

¹ Flanel – xovlu yumşaq pambıq və ya yun parça – Tərc.

² Kisəyi – nazik şəffaf parça – Tərc.

işıqlandırmışdı. Birdən onun fikrindən sanki qeyri-ixtiyari belə bir fikir keçdi: “Deməli, onda da otağa gün düşəcəkdil!” Əşyaların yerini mümkün qədər yaxşı bilmək və yadda saxlamaq üçün o, tez otağı gözdən keçirdi. Lakin otaqda elə bir əşya yox idi. Mebelin hamısı çox köhnə idi; özü də ağacdan idi; burada çox iri və qabarıq dəyirmi bir stol, iki pəncərə arasına qoyulmuş və üstündən kiçik bir güzgü asılmış divarın yanında isə bir neçə stul vardı; divara sarı çərçivəli iki-üç ucuz şəkil vurulmuşdu, şəkillərdə əllərində quş tutan alman qızları təsvir edilirdi. Otağın bütün mebelləri bunlar idi. Küncdə, kiçik ikonanın qabağında çıraq yarırdı. Hər şey tərtemizdi: mebellər, otağın taxta döşəməsi, nə varsa, par-par parıldayırdı. Raskolnikov öz-özünə dedi: “Bu, Lizavetanın işidir”. Bütün mənzildə zərrəcə toz tapmaq olmazdı. Sonra o düşünərək əlavə etdi: “Kinli və qoca dul arvadların otağı həmişə təmiz olur”. Digər kiçik otağın qapısı qabağından asılmış çit pərdəyə yanakı və maraqla baxdı; orada qarının yatağı, bir də komod vardı. O bu otağa girməmişdi. Bütün mənzil iki otaqdan ibarətdi.

Qarı otağa girib, Raskolnikovun üzünə baxmaq üçün yənə də onun qabağında dayandı və amiranə təzədə soruşdu:

– Nə lazımdır?

– Girov qoymağa əşya gətirmişəm, budur!

Raskolnikov cibindən köhnə, yastı bir gümüş saat çıxartdı. Saatın dal tərəfində qlobus təsvir olunmuşdu; zənciri poladdan idi.

– Əvvəlki girovun da vaxtı çatıb, üç gündür ki, təzə aydır.

– Mən sizə bir ayın da faizini verərəm; səbirli olun.

– Səbir edəcəm, ya sizin girovunuzu elə indi satacam – bu mənim öz işimdir.

– Alyona İvanovna, saata nə qiymət qoyacaqsınız?

– Lap boş şey üçün gəlirsiniz, elə hesab eləyin ki, bu heç nəyə dəyməz. Keçən dəfə sizə üzük üçün iki rubl vermişəm, amma onun lap təzəsini zərgərdən rubl yarım almaq olar.